

HARRAN
ULUSLARARASI MULTİDİSİPLİNER ÇALIŞMALAR
KONGRESİ
8-10 MART 2019
ŞANLIURFA

TAM METİN KİTABI

EDİTÖRLER
DR. HÜSEYİN ERİŞ
MERVE KIDIRYÜZ

ISBN 978-605-7875-20-4
İKSAD YAYINEVİ

TAM METİN KİTABI

I. ULUSLARARASI HARRAN MULTİDİSİPLİNER ÇALIŞMALAR KONGRESİ 8-10 MART 2019 ŞANLIURFA, TÜRKİYE

Editörler

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ERİŞ
Merve KIDIRYÜZ

Institute Of Economic Development And Social Researches Publications®

(The Licence Number of Publiator: 2014/31220)

TURKEY

TR: +90 342 606 06 75

E posta: kongreiksad@gmail.com

www.iksad.org www.iksadkongre.org

Bu kitabın tüm hakları İKSAD'a aittir. İzinsiz kopyalanamaz ve çoğaltılamaz.
Kitapta bulunan eserlerin yasal ve etik sorumluluğu yazarlara aittir.

İksad Publications - 2019©

Yayın Tarihi: 28.03.2019

ISBN – 978-605-7875-20-4

KONGRE KÜNYESİ

KONGRE ADI

1. ULUSLARARASI HARRAN MULTİDİSİPLİNER ÇALIŞMALAR
KONGRESİ

TARİHİ VE YERİ

8-10 Mart 2019, Şanlıurfa, Türkiye

DÜZENLEYEN KURUMLAR

İktisadi Kalkınma ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü
HARRAN ÜNİVERSİTESİ

ONURSAL BAŞKAN

Prof. Dr. Mehmet Sabri ÇELİK
Harran Üniversitesi Rektörü

KONGRE BAŞKANI

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ERİŞ

GENEL KOORDİNATÖR

Merve KIDIRYÜZ

YABANCI KONUŞMACILAR / KATILIMCILAR

Doç. Dr. Sehrana KASIMI (Azerbaycan, Kafkas Üniversitesi)
Doç. Dr. S. M AKRAMİ (Iran, Tahran Tıp Üniversitesi)
Damezhan SADYKOVA (Kazakistan Kızlar Devlet Üniversitesi)
Tamara BERIZDE (Gürcistan)
Abdulrahman S. IBRAHİM (IRAK IrakSalahaddin Üniversitesi)
Dr. İkbāl KÖÇEROĞLU- Almanya Nürnberg Erlangen Üniversitesi
Öğr. Gör. Firuz FEVZİ
Öğr. Gör. Maryam HASHİMİ (Afganistan, Kabul Üniversitesi)
Dr. HazimAllawi MOHAMMED
(Musul Üniversitesi Tıp Fakültesi)

DÜZENLEME KURULU ÜYELERİ

Prof. Dr. Esra SİVEREKLİ
Prof. Dr. Murat SEVGİLİ
Prof. Dr. Mehtap GÜL ALTAŞ
Prof. Dr. Mahmut IŞIK
Prof. Dr. Oral OLTULU
Prof. Dr. M. Akif ALTAY
Prof. Dr. Abdullah ÖKTEM
Prof. Dr. Şevket ÖKTEN
Prof. Dr. M. Ali ÇULLU
Prof. Dr. Mehmet BAYRAKTAR
Doç. Dr. İsmail HİLALİ
Doç. Dr. Nebiye YENTÜR DONİ
Doç. Dr. Baran ARSLAN
Dr. Öğr. Üyesi Emine TEKER
Dr. Öğr. Üyesi Serap SATIŞ
Dr. Öğr. Üyesi Alparslan YETİŞGİN
Dr. Öğr. Üyesi Müslüm TOPTAN
Dr. Öğr. Üyesi Adnan KİRMİT
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Reşat CEYLAN
Dr. Öğr. Üyesi Hasan ÇİFTÇİ
Dr. Öğr. Üyesi Erdal Ali Erdal GÜNEŞ
Dr. Öğr. Üyesi Nazmiye GÜREL CENNETKUŞU
Dr. Öğr. Üyesi Gülcan GÜRSES
Dr. Öğr. Üyesi Hacer ÇORUH
Dr. Öğr. Üyesi Gülgün ÖKTEM
Öğr. Gör. Feray KABALCIOĞLU BUCAK
Öğr. Gör. M. Murat YAŞAR
Öğr. Gör. Emine KARABACAK
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet MİMAN
Dr. Öğr. Üyesi Hasan BÜYÜKASLAN
Dr. Öğr. Üyesi Gökhan ARIKAN

KONGRE DİLLERİ

Türkçe ve tüm lehçeleri, İngilizce, Rusça

SUNUM ŞEKLİ

Sözlü Sunum

Dr. Abdullah ÖKTEM	Harran Üniversitesi
Dr. Adnan KİRMİT	Harran Üniversitesi
Dr. Alia R. MASALİMOVA	Al – Farabi Kazak Milli Üniversitesi
Dr. Amanbay MOLDİBAEV	Taraz Devlet Pedagoji Üniversitesi
Dr. Ahmet KULAŞ	Al – Farabi Kazak Milli Üniversitesi
Dr. Akmaral S. SYRGAKBAYEVA	Al – Farabi Kazak Milli Üniversitesi
Dr. Armağan KONAK	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Dr. Ayslu B. SARSEKENOVA	Orleu Milli Kalkınma Enstitüsü
Dr. Bahit KULBAEVA	S.Baybeşev Aktobe Üniversitesi
Dr. Bakıt OSPANOVA	H.Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi
Dr. Bayram BOLAT	Ömer Halisdemir Üniversitesi
Dr. Bazarhan İMANGALİYEVA	K.Zhubanov Aktobe Devlet Bölge Üniversitesi
Dr. B.K.ZAYADAN	Al – Farabi Kazak Milli Üniversitesi
Dr. Botagul TURGUNBAEVA	Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi
Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA	Rasulbekov Kırgız Ekonomi Üniversitesi
Dr. D.K.TÖLEGENOVA	Makhambet U. Batı Kazakistan Devlet Üniversitesi
Dr. Dinarakhan TURSUNALİEVA	Rasulbekov Kırgız Ekonomi Üniversitesi
Dr. Dursun KÖSE	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Dr. Dzhakipbek Altaevich ALTAYEV	Al – Farabi Kazak Milli Üniversitesi
Dr. Elvan YALÇINKAYA	Ömer Halisdemir Üniversitesi
Dr. Esra SİVEREKLİ	Harran Üniversitesi
Dr. Gulmira ABDİRASULOVA	Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi
Dr. Gulşat ŞUGAYEVA	Dosmukhamedov Atyrau Devlet Üniversitesi
Dr. Gülsün ERİGÜÇ	Hacettepe Üniversitesi
Dr. Gülgün ÖKTEM	Harran Üniversitesi
Dr. Hacer ÇORUH	Harran Üniversitesi
Dr. Hasan BÜYÜKASLAN	Harran Üniversitesi
Dr. Hüseyin ERİŞ	Harran Üniversitesi
Dr. İsaevna URKİMBAEVA	Abılay Han Uluslararası İlişkiler Üniversitesi
Dr. İsmail HİLALİ	Harran Üniversitesi
Dr. İsmail Şah HAREM	Harran Üniversitesi
Dr. Kadir TUTKAVUL	Dumlupınar Üniversitesi
Dr. Kalemkas KALİBAEVA	Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi
Dr. Karligash BAYTANASOVA	Al – Farabi Kazak Milli Üniversitesi
Dr. K.A.TLEUBERGENOVA	Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi
Dr. Kenan İLARSLAN	Afyon Kocatepe Üniversitesi
Dr. Keles Nurmaşılı JAYLIBAY	Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi
Dr. Kulaş MAMİROVA	Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi
Dr. Mahabbat OSPANBAEVA	Taraz Devlet Pedagoji Üniversitesi
Dr. Maha Hamdan ALANAZİ	Riyad Kral Abdülaziz Teknoloji Enstitüsü
Dr. Mahmut IŞIK	Harran Üniversitesi

Dr. Malik YILMAZ	Atatürk Üniversitesi
Dr. Mehtap GÜL ALTAŞ	Harran Üniversitesi
Dr. Murat SEVGİLİ	Harran Üniversitesi
Dr. Maira ESİMBOLOVA	Kazakistan Narkhoz Üniversitesi
Dr. Mustafa TALAS	Ömer Halisdemir Üniversitesi
Dr. Mehmet İrfan YEŞİLNACAR	Harran Üniversitesi

Dr. Metin ATEŞ	İstanbul Gelişim Üniversitesi
Dr. M. Akif ALTAY	Harran Üniversitesi
Dr. M. Ali ÇULLU	Harran Üniversitesi
Dr. Mustafa ÜNAL	Erciyes Üniversitesi
Dr. Mustafa DURGUN	Harran Üniversitesi
Dr. Müslüm TOPTAN	Harran Üniversitesi
Dr. Nazmiye GÜREL CENNETKUŞU	Harran Üniversitesi
Dr. Nebiye YENTÜR DONİ	Harran Üniversitesi
Dr. Nilgün PAKSOY	Harran Üniversitesi
Dr. Osman Kubilay GÜL	Cumhuriyet Üniversitesi
Dr. Oral OLTULU	Harran Üniversitesi
Dr. P.S. PANKOV	Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi
Dr. Rustem KOZBAGAROV	M. Tınışbayev Kazak Araç ve İletişim Akademisi
Dr. Sarash KONYRBAEVA	Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi
Dr. Salih MERCAN	Bitlis Eren Üniversitesi
Dr. Serap SATIŞ	Harran Üniversitesi
Dr. Serap Kılıç ALTUN	Harran Üniversitesi
Dr. Şevket ÖKTEN	Harran Üniversitesi
Dr. Şara MAJITAYEVA	E.A. Buketov Karaganda Devlet Üniversitesi
Dr. Tuba Rastgeldi DOĞAN	Harran Üniversitesi
Dr. Vecihi SÖNMEZ	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Dr. Vera ABRAMENKOVA	Rusya Aile ve Eğitim Çalışmaları Enstitüsü
Dr. Yang ZİTONG	Wuhan Üniversitesi
Dr. Zekeriya NAS	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Dr. Zekai ÖZTÜRK	Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Dr. Zeynullina AYMAN	S. Toraygırov Pavlodar Devlet Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet MİMAN	Harran Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Gökhan ARIKAN	Harran Üniversitesi

1. ULUSLARARASI HARRAN MULTİDİSİPLİNER ÇALIŞMALAR KONGRESİ
SÖZLÜ BİLDİRİ SUNUM PROGRAMI08-10 Mart 2019

09.03.2019- CUMARTESİ

SAAT 11:00 - 13:00

Salon - B, OTURUM-2		OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Mehmet Akif ÖZER
1	Doç. Dr. Necla ÖZTÜRK Arş. Gör. Güven YARAR	TÜRK HUKUKUNDA ARABULUCULUK
2	Doç. Dr. Necla ÖZTÜRK Arş. Gör. Güven YARAR	ULUSLARARASI TEBLİGAT USULÜ
3	Öğr. Gör. Firuz FEVZİ Öğr. Gör. Maryam HASHIMI	BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞINDA ALMANLAR VE İNGİLİZLERİN AFGANİSTAN'DA PROPAGANDA FAALİYETLERİ HAKKINDA BİR ARAŞTIRMA
4	Ayşe BİLGİÇ YILDIZ Dr. Öğr. Üyesi Behsat SAVAŞ	ANA DİLİ ARAPÇA OLAN ÖĞRENCİLERE DİNLEME BECERİSİ KAZANDIRMA
5	Dr. Süleyman Çağrı GÜZEL	MİLLET VE MİLLİYETÇİLİK OLGUSU ÜZERİNE TARİHSEL BİR OKUMA
6	Prof. Dr. Mehmet Akif ÖZER Arş. Gör. Burak ÖZMEN	TÜRKİYE'DE KAMU HİZMETİ SUNUMUNDA KAMU ÖZEL ORTAKLIĞI MODELİ
7	Prof. Dr. Mehmet Akif ÖZER Arş. Gör. Burak ÖZMEN	TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE İDARİ REFORM ÇALIŞMALARINDA YAŞANAN SORUNLAR

5-SÜLFOSALİSİLİK ASİT İLE 2-AMİNO-6-METOKSİBENZOTİYAZOLÜN KARIŞIK LİGANDLI Cu(II) KOMPLEKSİNİN SENTEZİ VE KARAKTERİZASYONU	818-822
Halil İLKİMEN & Cengiz YENİKAYA 2-AMİNO-6-METİLBENZOTİYAZOL İLE SALİSİLİK ASİTİN PROTON TRANSFER TUZU VE CU(II) KOMPLEKSİNİN SENTEZİ VE KARAKTERİZASYONU	823-832
Halil İLKİMEN & Cengiz YENİKAYA 2-AMİNO-6-METİLBENZOTİYAZOL İLE 5-SÜLFOSALİSİLİK ASİTİN PROTON TRANSFER TUZU VE Cu(II) KOMPLEKSİNİN SENTEZİ VE KARAKTERİZASYONU	833-840
Demet UZUN SENSITIVE DETERMINATION OF 4-NITRO PHENOL BY DIFFERENTIAL PULSE VOLTAMMETRY USING TRIAZOLE DERIVATIVED GLASSY CARBON ELECTRODE	841-850
Ahmet KILIÇ & Rahime YAVUZ YENİ KOBALOKSİM BİLEŞİKLER VE SPEKTROSKOPİK BAKIŞ AÇISI	851-860
Ahmet KILIÇ & Rahime YAVUZ HALKALI KARBONATLARIN SENTEZİNDE ETKİN KATALİZÖR OLARAK KOBALOKSİMLER	861-869
Ahmet KILIÇ & Levent BEYAZSAKAL YENİ BOR BİLEŞİKLERİNİN TASARLANMASI VE SPEKTROSKOPİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ	870-875
Ahmet KILIÇ & Levent BEYAZSAKAL FERROSEN TEMELLİ BOR KOMPLEKSLERİ VE KATALİZÖR OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ	876-882
Abdullah GÖKTAŞ & Maharram ZARBALI & Ahmet TUMBUL Al KATKI ORANININ Zn_{0.95}Mn_{0.05}O İNCE FİMLERİNİN YAPISAL ve OPTİKSEL ÖZELLİKLERİNE ETKİSİ	883-886
Abdullah GÖKTAŞ & Maharram ZARBALI & Ahmet TUMBUL Zn_{0.95}A_{0.05}O (A=Mn,Co ve Fe) YARIİLETKEN İNCE FİMLERİNİN YAPISAL VE OPTİK SABİTLERİNİN İNCELENMESİ	887-891
Necla ÖZTÜRK & Güven YARAR TÜRK HUKUKUNDA ARABULUCULUK	892-898
Necla ÖZTÜRK & Güven YARAR ULUSLARARASI TEBLİGAT USULÜ	899-905
Firuz FEVZİ & Maryam HASHIMI BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞINDA ALMANLAR VE İNGİLİZLERİN AFGANİSTAN'DA PROPAGANDA FAALİYETLERİ HAKKINDA BİR ARAŞTIRMA	906-909
Ayşe BİLGİÇ YILDIZ & Behsat SAVAŞ	

TÜRK HUKUKUNDA ARABULUCULUK

DOÇ. DR. NECLA ÖZTÜRK
ARŞ. GÖR. GÜVEN YARAR

ÖZET

Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemlerinin (*Alternative Dispute Resolution – ADR*) geçmişi, günümüzden 4000 yıl öncesine dayanmaktadır. Bu yöntemlerden biri, Anglo-Amerikan hukuk sisteminde doğup, Kıta Avrupası ülkelerine yayılan ve nihayet Avrupa Birliği (AB) düzenlemelerinde de yer bulan arabuluculuktur. Dünyada en hızlı gelişen alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden biri olan bu yöntem, klasik uyuşmazlık çözüm yöntemleri olan dava açma ya da tahkime göre daha farklı bir usuldür. AB’de başlangıçta kuşku ile yaklaşılan bu yöntemin zamanla Birliğin temel amaçlarından olan adalete erişimi kolaylaştırdığı fark edilmiş ve bu alanda çalışmalara başlanmıştır.

2008 yılında, AB bünyesinde 2008/52 EC Sayılı Medenî ve Ticarî Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğun Uygulanmasına Dair AB Direktifi (*Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council on Certain Aspects of Mediation in Civil and Commercial Matters*) kabul edilmiştir. Amerika ve AB düzenlemelerine konu olan arabuluculuk müessesesi etkisini Türk hukukunda da göstermiş ve 07.06.2012 tarihinde kabul edilen 6325 sayılı Hukuki Uyuşmazlıklarda Arabuluculuk Kanunu (HUAK) 22 Haziran 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bu bildirinin amacı, öncelikle, Türkiye’de neden arabuluculuğa ihtiyaç duyulmuştur, kimler arabulucu olabilir, arabuluculuğa elverişli konular nelerdir, arabuluculuğa ne zaman müracaat edilebilir, arabuluculuk nasıl sona erer gibi soruları yanıtlamaktır. Daha sonra arabuluculuğa ilişkin olarak uygulamada karşılaşılan sorunlara değinilecek ve çözüm önerilerinde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri, Arabuluculuk, Hukuki Uyuşmazlıklarda Arabuluculuk Kanunu.

ARABULUCULUK

TANIM

Arabuluculuk, uyuşmazlığın tarafı konumunda bulunan iki veya ikiden fazla kişinin uyuşmazlığın çözümünü sağlamak için gönüllü olarak, etkili, tarafsız ve ehil bir arabulucu yardımı ile yürüttüğü ADR türüdür¹.

6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu² (HUAK) ve Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği³ (HUAKY) ise arabuluculuğu; *sistemik teknikler uygulayarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyarî olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemi* olarak tanımlamıştır.

¹ **Alexander, Nadja:** *Mediation in Practise: Common Law and Civil Law Perspectives Compared*, International Trade and Business Law Annual, 2001, Vol. 6, s. 12 (Mediation); **Moore, Christopher W.:** *The Mediation Process* (Çev. Tarkan Kaçmaz, Mustafa Tercan), B. 4, 2016, s. 8.

² RG: 22.06.2012-28331.

³ RG: 26.01.2013-28540.

SÖZLÜ SUNULMUŞ BİLDİRİ TAM METİNLERİ

TÜRLERİ

Arabuluculuk çeşitli açılardan bazı ayrımlara tabi tutulur. Bu ayrımlardan ilki; arabuluculuğun temel aldığı ölçüte göre yapılan ayrımdır. Buna göre, arabuluculuk *hak temelli arabuluculuk* ve *menfaat temelli arabuluculuk* olmak üzere ikiye ayrılır. Hak temelli arabuluculuk; hukuk kurallarının ağır bastığı, uyuşmazlığın çözümünün hukuk mahkemelerinde aynı konuda verilecek bir karara benzediği arabuluculuk türüdür⁴. Hak temelli arabuluculuk faaliyeti adalet ağırlıklıdır ve bu açıdan esnek bir karaktere sahip değildir⁵. Menfaat temelli arabuluculuk ise; uyuşmazlığın çözümünde hukuk kurallarından ziyade taraf menfaatlerini tatmin edecek bir uzlaşmanın amaçlandığı arabuluculuk türüdür⁶. Arabuluculuğun bu türünde tarafların menfaatleri, kanunî haklarının ötesinde bir anlayışla değerlendirilir⁷.

Arabuluculuk konusunda yapılan bir diğer ayırım da arabuluculuğa başvuru hususunda taraflarının iradesine ilişkindir. Buna göre, arabuluculuk ihtiyarî arabuluculuk ve zorunlu arabuluculuk olmak üzere ikiye ayrılır. İhtiyarî arabuluculuk, arabuluculuk yöntemine başvurup başvurmama konusunda yalnızca taraf iradesinin esas alındığı arabuluculuk türüken, zorunlu arabuluculuk tarafların arabuluculuğa başvurma konusunda zorunlu tutulduğu arabuluculuk türüdür.

TÜRK HUKUKUNDA ARABULUCULUĞA DUYULAN İHTİYAÇ

Türk hukukunda arabuluculuk, ihtiyaç sebebiyle gündeme gelmiş ve son dönemde oldukça popüler olmuştur. Arabuluculuğa ihtiyaç duyulmasının temel nedeni; mahkeme usulünün uzun sürmesi nedeniyle adalete erişimin gecikmesidir. Zira Türk hukukunda, uyuşmazlıkların tamamının doğrudan mahkemelere götürülmesi mahkemeler üzerindeki iş yükünün kaldırılamaz boyuta getirmektedir. Bunun sonucunda; adaletin dağıtımını gecikmekte ve yargıya inanç zedelenmektedir. Arabuluculuk müessesesi ile Türk hukukunda mahkemelerin iş yükünün azaltılması suretiyle yargılama faaliyetlerinin hızlandırılması amaçlanmıştır.

Türk hukukunda, arabuluculuğa ihtiyaç duyulmasının bir diğer sebebi; yargılama faaliyetinin pahalı olması ve özellikle bilirkişi uygulamasından kaynaklanan sorunlardır. Arabuluculuk müessesesi ile taraflar arasındaki uyuşmazlığın minimum masrafla giderilmesi ve bilirkişi incelemesine gerek olmadan uyuşmazlığın çözülebilmesi hedeflenmiştir. Öte yandan teknolojinin gelişmesiyle birlikte Türk hukukunda düzenleme altına alınmamış birçok uyuşmazlık ortaya çıkmakta, bu uyuşmazlıklara uygulanacak hukuk kuralları konusunda tereddütler yaşanmaktadır. Türk hukukunda, arabuluculuk müessesesinin kabul edilmesiyle birlikte hem yeni uyuşmazlık türlerinin kolay ve hızlı bir şekilde çözümü hem tarafların anlaşması suretiyle toplumsal barışın korunması arzulanmıştır⁸.

TÜRK HUKUKUNDA ARABULUCULUĞUN KAYNAKLARI HUKUK UYUŞMAZLIKLARINDA ARABULUCULUK KANUNU ve İLGİLİ YÖNETMELİK

6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (HUAK) 2012 yılında kabul edilmiştir. HUAK'ın *kuruluş ve görevler* başlığını taşıyan; kuruluş ve teşkilat, arabuluculuk daire başkanlığı ve görevleri, arabuluculuk kurulu ve görevlerinin düzenlendiği 28 ilâ 32 nci

⁴ **Dür, Orhan:** Arabuluculuk Faaliyeti ve Arabulucuların Hak ve Yükümlülükleri, Ankara 2017, s. 114; **Özbek, Mustafa Serdar:** Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, B. 3, Ankara 2013, s. 653.

⁵ **Özbek,** s. 653.

⁶ **Dür,** s. 114.

⁷ **Özbek,** s. 400.

⁸ TBMM Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı ve Avrupa Birliği Uyum Komisyonu ile Adalet Komisyonu Raporları, Yasama Dönemi: 24, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 233, s. 4: <http://www.kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamaları/Kanunlasan/2012Yili/Kanmetni/6325ss.pdf> (Erişim Tarihi: 13.02.2018).

maddeleri ile geçici maddeler kanunun yayımlandığı 2012 tarihinde, diğer hükümleri ise yayımı tarihinden bir yıl sonra, 2013 yılında yürürlüğe girmiştir.

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği (HUAKY) ise 2018 yılında yayımlanmış ve aynı yıl yürürlüğe girmiştir. Türk hukukunda HUAK ve HUAKY kabul edilmeden önce de arabuluculuk müessesine benzer düzenlemeler mevcuttu⁹. Ancak bu düzenlemeler dağınık hâlde bulunmaktaydı ve arabuluculuk müessesini tüm yönleriyle irdelemekten uzaktı. Bu nedenle, HUAK ve HUAKY'nin kabulü ile birlikte arabuluculuk müessesesi Türk hukukunda gelişim sürecine girmiştir. HUAK ve HUAKY hükümleri incelendiğinde Türk hukukunda arabuluculuğun mahkeme usulü ile bağlantılı olduğu, devlet tarafından teşvik edildiği, arabuluculuk sürecinde tarafların etkin olduğu ve arabulucunun ise sınırlı bir role sahip olduğu görülmektedir¹⁰.

İŞ MAHKEMELERİ KANUNU

7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu¹¹ (İMK) 2017 yılında kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiştir. Türk hukukunda arabuluculuk gönüllülük kuralı olarak esasına dayalı olsa da 2017 yılında kabul edilen İMK ile zorunlu arabuluculuk müessesesi kabul edilmiştir. Kanunun 3. maddesi uyarınca Kanuna, bireysel veya toplu iş sözleşmesine dayanan işçi veya işveren alacağı ve tazminatı ile işe iade talebiyle açılan davalarda, arabuluculuğa başvurulmuş olması dava şartı olarak kabul edilmiştir.

TÜRK TİCARET KANUNU

7155 sayılı Abonelik Sözleşmesinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Takibin Başlatılması Usulü Hakkında Kanun¹² ile 2018 yılında Türk Ticaret Kanununa 5/A maddesi eklenmiştir. Bu düzenleme ile konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat taleplerine ilişkin ticari davalarda dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması dava şartı haline getirilmiş ve 01.01.2019 itibarıyla alacak ve tazminat talepli ticarî davalar için zorunlu arabuluculuk uygulaması başlamıştır.

TÜRK HUKUKUNA GÖRE ARABULUCULUĞA ELVERİŞLİ KONULAR

HUAK ile arabuluculuğa elverişli uyuşmazlıkların tespiti konusunda genel bir kural kabul edilmiş ve bir uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olarak kabul edilebilmesi için tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden doğması ve özel hukuka ilişkin olması şartı aranmıştır. Bu nedenle, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerin neler olduğunun tespit edilmesi gerekmektedir. Bu noktada, hukukî işlem ve ilişkilerin özünden hareket edilmeli, kamu düzenini ilgilendirmeyen, cebri icraya elverişli konular, tarafların serbestçe tasarruf edebileceği iş veya işlemler olarak kabul edilmelidir. Örneğin, tüketici uyuşmazlıkları, malvarlığı haklarıyla ilgili taleplerden kaynaklanan uyuşmazlıklar, kat mülkiyetinden kaynaklanan uyuşmazlıklar HUAK'a göre arabuluculuğa elverişli kabul edilirken, boşanma ve evlat edinmeye ilişkin uyuşmazlıklar kamu düzenini ilgilendirmesi ve tarafların bu konularda serbestçe tasarruf etme hakkı bulunmaması nedeniyle arabuluculuğa elverişli kabul edilmemektedir.

⁹ Bu düzenlemelere örnek olarak; 1136 Sayılı Avukatlık Kanununun (RG: 07.04.1969-13168) 35/a maddesi, 4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun (RG: 18.01.2003-24997), 4822 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun (RG: 14.03.2003-25048) 29. maddesi ile değişik 22/v maddesi, 5521 Sayılı İş Mahkemeleri Kanununun (RG: 04.02.1950-7424) 7/1 maddesi, 2822 Sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu (RG: 07.05.1983-18040), 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (RG: 16.06.2006-26200) verilebilir.

¹⁰ **Dür**, s. 115.

¹¹ RG: 25.10.2017-30221.

¹² RG: 19.12.2018-30630.

SÖZLÜ SUNULMUŞ BİLDİRİ TAM METİNLERİ

Türk hukukunda arabuluculuğa elverişli kabul edilen uyuşmazlıklar bakımından incelenmesi gereken husus bir husus da yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklardır. HUAK'ın 1. maddesinde, açıkça *yabancılık unsuru taşıyan ve tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden doğan özel hukuk uyuşmazlıklar* arabuluculuğa elverişli kabul edilmiştir. Bu bakımdan, taraflardan birinin yabancı olduğu uyuşmazlıklarda, arabuluculuk faaliyetinin yabancı bir ülkede yapıldığı hâllerde ve yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıkta tarafların HUAK'ın uygulanmasını istediği durumlarda HUAK uygulama alanı bulacaktır¹³.

Türk hukukunda herhangi bir uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli kabul edilebilmesi için aile içi şiddet iddiası içermemesi gerekmektedir. Zira HUAK'ın amaç ve kapsamı düzenleyen 1. maddesinin son cümlesinde *aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli değildir* denilmek suretiyle arabuluculuğa elverişli uyuşmazlıklar bakımından bir sınırlama getirilmiştir. Bu sınırlamanın getirilme nedeni; madde gerekçesinde aile içi şiddet olaylarında, taraflardan birinin diğerini tehdit etme olasılığının mevcut olması ve bu nedenle tarafların kendilerini güvende hissedemeyip eşitlik prensibinin zarar görmesi endişesi olarak açıklanmıştır¹⁴.

ARABULUCULUĞA BAŞVURU USULÜ

Türk hukukunda taraflar dava açılmadan önce arabuluculuğa başvurabileceği gibi davanın açılmasının ardından davanın görüldüğü mahkeme tarafından arabuluculuğa yönlendirilebilir. Arabuluculuğa başvuru usulünün görülmekte olan bir davada söz konusu olduğu durumlarda Hukuk Muhakemeleri Kanunundaki¹⁵ hükümlerin dikkate alınması gerekmektedir. Türk hukukunda HMK tarafından benimsenen sisteme göre arabuluculuğa başvurulabilecek ilk ve en önemli aşama ön inceleme aşamasıdır. HMK'nın 137. maddesine göre; *dilekçelerin karşılıklı verilmesinden sonra ön inceleme yapılır. Mahkeme ön incelemede; dava şartlarını ve ilk itirazları inceler, uyuşmazlık konularını tam olarak belirler, hazırlık işlemleri ile tarafların delillerini sunmaları ve delillerin toplanması için gereken işlemleri yapar, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği davalarda onları sulhe veya arabuluculuğa teşvik eder ve bu hususları tutanağa geçirir.* HUAK ile mahkemeye tarafların üzerinde tasarruf edebileceği uyuşmazlıklarda tarafları arabuluculuğa teşvik etme görevi yüklenmiştir. Buna uygun olarak mahkeme, yazılı ve basit yargılama usulünde yargılamaya başlamadan ve yargılama için duruşma günü vermeden önce tarafları arabuluculuğa teşvik etmelidir¹⁶.

Mahkeme aşamasında taraflardan birinin diğer tarafa arabuluculuğa başvurma teklifinde bulunması da olasıdır. Bu durumda, karşı tarafın teklifi kabul edip etmeyeceği meselesi önemlidir. HUAK'ın 13. maddesinin 2. fıkrasına göre; *aksi kararlaştırılmadıkça taraflardan birinin arabulucuya başvuru teklifine otuz gün içinde olumlu cevap verilmez ise bu teklif reddedilmiş sayılır.* Hükümden de anlaşılacağı gibi taraflarca farklı bir süre öngörülebilir.

Türk hukukunda arabuluculuğa başvurulması ile hukuk düzeninde bazı etkiler meydana gelecektir. Bu etkilerden ilki; yargılama aşamasındaki ve maddî hukuktaki süreler bakımından

¹³ Ekmeççi, Ömer / Özkes, Muhammet / Atalı, Murat: Hukuk Uyuşmazlıklarında İhtiyari ve Zorunlu Arabuluculuk, İstanbul 2018, s. 43.

¹⁴ TBMM Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı ve Avrupa Birliği Uyum Komisyonu ile Adalet Komisyonu Raporları, Yasama Dönemi: 24, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 233, s. 26: <http://www.kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamaları/Kanunlasan/2012Yili/Kanmetni/6325ss.pdf> (Erişim Tarihi: 13.02.2018).

¹⁵ RG: 04.02.2011-27836.

¹⁶ Pekcanitez, Hakan / Atalay, Oğuz / Özkes, Muhammet: Medeni Usul Hukuku, B. 12, Ankara 2011, s. 479; Özbek, s. 1029; Taşpolat Tuğsavul, Melis: Türk Hukukunda Arabuluculuk, Ankara 2012, s. 168-169.

ortaya çıkar. HUAK'ın 16. maddesinin 2. fıkrasında *arabuluculuk sürecinin başlamasından sona ermesine kadar geçirilen süre, zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerin hesaplanmasında dikkate alınmaz* denilmek suretiyle arabuluculuğa başvurunun etkisi düzenlenmiştir. Türk hukukunda, arabuluculuğa başvurunun bir diğer etkisi yargılama hususunda ortaya çıkar. Zira HUAK'ın 15. maddesinin 5. fıkrasında, *dava açıldıktan sonra tarafların birlikte arabulucuya başvuracaklarını beyan etmeleri hâlinde yargılama, mahkemece üç ayı geçmemek üzere ertelenir. Bu süre, tarafların birlikte başvurusu üzerine üç aya kadar uzatılabilir* denilmiştir. Bu konuda, şartların oluşması hâlinde hâkimin erteleme kararı vermesi gerekmektedir. Zira kanun koyucu tarafından hâkime takdir hakkı tanınmamıştır. Bu nedenle, davanın arabuluculuk faaliyetinin sonuçlanmasına kadar bekletilmesi gerekmektedir¹⁷

ARABULUCULUK SÜRECİNİN SONA ERMESİ SÜRECİ SONA ERDİREN NEDENLER

Arabuluculuk süreci, belli ihtimallerin gerçekleşmesi hâlinde sona erecektir. Bu ihtimallerden ilki; arabuluculuk faaliyeti sonucunda tarafların uyuşmazlık konusu üzerinde anlaşmalarıdır. Bu durum, arabuluculuk sürecinin en iyi sona erme şekli olup bu ihtimalde arabuluculuk faaliyetinden beklenen netice alınmış olacaktır.

HUAK'ın 17. maddesinin 1. fıkrasının b bendinde taraflara danışıldıktan sonra arabuluculuk için daha fazla çaba sarf edilmesinin gereksiz olduğunun arabulucu tarafından tespit edilmesi hâlinde arabuluculuk faaliyetinin sona ereceği düzenlenmiştir. Zira tarafların uyuşmazlık üzerinde anlaşmaya varmasının olası gözükmemesi hâlinde arabuluculuk faaliyeti zaman kaybına yol açacaktır. Ancak bu tespitin doğru bir şekilde yapılması gerekmektedir. Başka bir anlatımla, arabuluculuk için daha fazla çaba sarf edilmesinin gereksiz olduğunun tespitini taraflara danıştıktan sonra yapacak olan arabulucu bu konuda dikkatli davranmalıdır. Zira uyuşmazlığın çözümünün imkân dâhilinde olduğu bir arabuluculuk faaliyetinin uzlaşma ihtimalinin bulunmaması gerekçesiyle sonlandırılması kamu düzeni, toplumsal barış ve toplumsal uzlaşma kültürüne zarar verecektir.

Arabuluculuk sürecini sona erdiren durumlardan biri de HUAK'ın 17. maddesinin 1. fıkrasının c bendinde düzenlenen taraflardan birinin karşı tarafa veya arabulucuya, arabuluculuk faaliyetinden çekildiğini bildirmesi hâlidir. Arabuluculuğun mutlak manada taraf iradesi üzerine bina edildiği anlayışından hareket ederek taraflardan birinin dahi arabuluculuk faaliyetinden çekilmesinin arabuluculuk sürecinin sona ermesine yol açacağı kabul edilmiştir.

Arabuluculuk faaliyetinin sona ermesine neden olan bir diğer ihtimal de tarafların anlaşarak arabuluculuk faaliyetini sona erdirmesidir. Bu durumda, taraflar arabuluculuk faaliyetine başvurmadan önceki hâllerine geri döner ve diğer uyuşmazlık çözüm yöntemlerine başvurur. HUAK'ın 17. maddesinin 1. fıkrasının d bendinde arabuluculuk sürecinin sona ermesine yol açacak bir başka durum düzenlenmiştir. Buna göre; uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olmadığı tespit edilmesi hâlinde de arabuluculuk faaliyeti son bulacaktır. Bu bağlamda; boşanma, velayet, iflas, soybağı ve nesebin reddi gibi talepleri içeren uyuşmazlıklar Türk hukukuna göre arabuluculuğa elverişli kabul edilmediğinden bu tür durumlarda arabuluculuk faaliyetine son verilmelidir. Öte yandan arabuluculuk faaliyetinin taraflardan birinin giyabında yapılması ihtimal dâhilinde değildir. Bu nedenle, arabuluculuk oturumlarında taraflar ve arabulucu hazır bulunmalıdır. Tarafların mazeret bildirmeden arabuluculuk oturumlarına katılmaması da arabuluculuğu sona erdiren durumlardandır.

¹⁷ Ekmekçi / Özkes / Atalı, s. 82-83.

SÜRECİN SONA ERMESİ HÂLİNDE YAPILACAK İŞLEMLER

Arabuluculuk süreci sonunda temel olarak iki ihtimal bulunmaktadır. Bunlar; tarafların uyuşmazlık hususunda uzlaşmaları veya uzlaşmamalarıdır. Türk hukukunda arabuluculuk faaliyetinin olumlu veya olumsuz sonuçlanmasına bakılmaksızın, her iki durumda da arabuluculuk süreci sonucunda bir tutanak düzenlenmelidir. Zira arabuluculuk faaliyeti sonunda tarafların anlaştığı ve anlaşmadığı hususlar ile arabuluculuk faaliyetinin sonucu bir tutanak ile belgelendirilmelidir. Bu tutanağı düzenleme yükümlülüğü arabulucuda olup belgeyi arabulucu, taraflar, kanuni temsilcileri veya avukatları imzalamalıdır. Belge taraflar, kanunî temsilcileri veya avukatlarınca imzalanmazsa, sebebi belirtilmek suretiyle sadece arabulucu tarafından imzalanır. Bu belge, tarafların uyuşmazlığın çözümü amacıyla arabuluculuk yoluna başvurup başvurmadığı ve arabuluculuk faaliyetinin sonucu konusunda bilgi verir.

Arabuluculuk faaliyeti sonucunda tarafların uzlaşması hâlinde ilk olarak uzlaşma kapsamının belirlenmesi gerekmektedir. Uzlaşma sözleşmesinin taraflar ve arabulucu tarafından da imzalanması gerekmektedir. Tarafların ve arabulucunun arabuluculuk faaliyeti sonucunda uzlaşma sözleşmesi imzalamasının ardından bu belgenin Türk hukukunda geçerliliği konusuna da değinilmelidir. HUAK'ın 18. maddesinin 2. fıkrasında *taraflar arabuluculuk faaliyeti sonunda bir anlaşmaya varırlarsa, bu anlaşma belgesinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesini talep edebilirler* denilmektedir. Sonuç olarak, Türk hukukunda arabuluculuk faaliyetinin başarılı olması ihtimalinde taraflar arasında imzalanan uzlaşma sözleşmesi şerh vermek suretiyle icra edilebilecektir. Uzlaşma belgesine şerh verilmesiyle birlikte bu sözleşme ilam niteliğinde belge sayılacak; başka bir anlatımla, uzlaşma sözleşmesi tıpkı bir mahkeme ilâmı gibi hüküm ve sonuç doğuracaktır.

HUAK ile arabuluculuk faaliyeti sonucunda imzalanan uzlaşma sözleşmesinin şerhinin hangi makam tarafından yapılacağı da tespit edilmiştir. Uzlaşma sözleşmesinin şerhi konusunda yetki, mahkemelere verilmiş ve arabuluculuğa başvuru zamanına göre ikili bir ayrıma gidilmiştir. Buna göre; dava açılmadan önce arabuluculuğa başvurulması hâlinde uzlaşma sözleşmesinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesi, arabulucunun görev yaptığı yer sulh hukuk mahkemesinden talep edilecektir. Davanın görülmesi sırasında arabuluculuğa başvurulması hâlinde ise anlaşmanın icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesi, davanın görüldüğü mahkemeden talep edilecektir.

Mahkemenin yapacağı incelemenin kapsamı anlaşmanın içeriğinin arabuluculuğa ve cebri icraya elverişli olup olmadığı hususlarıyla sınırlı olacaktır. Başka bir anlatımla, Türk hukuku bakımından arabuluculuğa elverişli bir konudaki uyuşmazlık söz konusuysa ve cebri icraya elverişliyse uzlaşma sözleşmesi şerh edilmek suretiyle ilam niteliği kazanacaktır. Uzlaşma sözleşmesinin şerhine yönelik inceleme dosya üzerinden yapılacaktır. Sadece arabuluculuğa elverişli olan aile hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda incelemenin duruşmalı olarak yapılması gerekmektedir. Zira Kanun koyucu aile hukuku uyuşmazlıklarına ilişkin uzlaşma sözleşmesinin şerhi talebinin duruşmalı olarak yapılmasını özellikle kamu düzeni ve zayıf tarafın korunması bakımından zarurî görmüştür. 2017 yılında HUAK'ta yapılan değişiklikle birlikte; taraflar ve avukatları ile arabulucunun birlikte imzaladıkları anlaşma belgesi, icra edilebilirlik şerhi aranmaksızın ilam niteliğinde belge sayılır denilmiştir. Bu suretle, mahkeme tarafından şerh kararı verilirse dahi uzlaşma sözleşmesinde taraflar ve avukatları ile arabulucunun imzalarının bulunması hâlinde uzlaşma sözleşmesi ilâm niteliğinde belge sayılacak ve anlaşılan hususlar hakkında taraflarca dava açılmayacaktır.

SONUÇ

Son yüzyılda tüm dünyada bir ADR yöntemi olarak arabuluculuk hızla gelişmekte ve yaygın şekilde kullanılmaktadır. Dünyadaki gelişmelere paralel olarak Türk hukukunda da özellikle 2012 yılından itibaren arabuluculuğun gelişimine yönelik çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Bunun sonucu olarak, arabuluculuk müessesesi konusunda son yıllarda birçok bilimsel eser verilmiş ve arabuluculuk uygulamada yaygınlık kazanmıştır. Özellikle iş ve ticaret hukukuna ilişkin bazı uyuşmazlık türlerinde zorunlu arabuluculuk uygulamasının yürürlüğe girmesiyle birlikte Türk hukukunda arabuluculuğun tanınırlığı ve uygulaması konusunda önemli bir mesafe kaydedilecektir. Türk hukukunda arabuluculuk uygulaması titizlikle gözlemlenmeli ve arabuluculuk müessesinin ruhuna uygun olmak kaydıyla Türk hukukunun ihtiyaçlarına göre arabuluculuğun çerçevesi çizilmelidir.

KAYNAKÇA

1. **Alexander, Nadja** : *Mediation in Practise: Common Law and Civil Law Perspectives Compared*, International Trade and Business Law Annual, 2001, Vol. 6, s. 1-18.
2. **Dür, Orhan** : Arabuluculuk Faaliyeti ve Arabulucuların Hak ve Yükümlülükleri, Ankara 2017.
3. **Ekmekçi, Ömer /**
4. **Özekes, Muhammet /**
5. **Atalı, Murat** : Hukuk Uyuşmazlıklarında İhtiyari ve Zorunlu Arabuluculuk, İstanbul 2018.
6. **Moore, Christopher W.:** The Mediation Process (Çev. Tarkan Kaçmaz, Mustafa Tercan), B. 4, 2016.
7. **Pekcanitez, Hakan /**
8. **Atalay, Oğuz /**
9. **Özekes, Muhammet** : Medeni Usul Hukuku, B. 12, Ankara 2011.
10. **Özbek, Mustafa Serdar:** Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, B. 3, Ankara 2013.
11. **Taşpolat Tuğsavul, Melis:** Türk Hukukunda Arabuluculuk, Ankara 2012.